

Edward Breza
Uniwersytet Gdański

Trójca Święta w *Hymnach kościelnych* i w pieśniach kościelnych

W hymnach

W niniejszym artykule zostały opracowane epitety dotyczące Trójcy Przenajświętszej¹ z *Hymnów kościelnych* w przekładzie ojca jezuita ks. Tadeusza Karyłowskiego (1882–1945), absolwenta nie tylko studiów teologicznych w swoim zakonie, ale także polonistycznych i romanistycznych na Uniwersytecie Jagiellońskim, tłumacza i poety, wybitnego znawcy poezji Macieja Sarbiewskiego, autora licznych rozpraw o autorstwie, genezie i zawartości ideowej hymnów, tłumacza m.in. *Eneidy* Wergiliusza². Hymny wyszły w roku 1932 w Warszawie pt. *Hymny kościelne w nowym przekładzie*, w tym opracowaniu opieram się na edycji Instytutu Wydawniczego Pax, Warszawa 1978 rok, pt. *Hymny kościelne*, przekład ks. Tadeusza Karyłowskiego TJ, przedmowa Stanisława Windakiewicza, wydanie w nowym układzie i opracowaniu Mirosława Korolki. Autor informuje o układzie hymnów w czterech działach: I. na uroczystości i święta Pańskie; II. hymny o świętych; III. hymny z Psałterza; IV. dodatek z 21 hymnami, które nie znalazły się w I wydaniu z roku 1932 i nie są zaopatrzone w podtytuły. W moim opracowaniu po cytacie trynitarnym podaję incipit łaciński, potem przeznaczenie na uroczystości i święta (zgodnie ze źródłem, z którego czerpię), następnie po skrócie TK (= Tadeusz Karyłowski) podaję stronę (s.), strofę (str.) i wers (w.). Wstęp ten informuje także o układzie

---

¹ W czasopiśmie „Język w Komunikacji” 2012, 2/II, s. 15–34 publikuję epitety NMPanny, ale tylko w *Hymnach kościelnych*; nazwy Syna Bożego złożyłem do t. 7 serii Język. Szkoła. Religia pod red. A. Lewińskiej i M. Chmiel, Pelplin; określenia Boga Ojca złożone zostały również do serii Język. Szkoła. Religia; określenia Ducha Świętego do księgi homagialnej prof. J. Tredera *Język. Tradycja. Tożsamość*.

² Por. biogram pióra Antoniego Bednarka w *Encyklopedii katolickiej*, t. 8, Lublin 2000, szp. 932.

hymnów w brewiarzu, dziś już nieaktualnym. Jest to część I artykułu, w części II (oznakowanej literą B) podaję epitety z pieśni kościelnych, zmieszanych w ogólnie znanym i cenionym *Śpiewniku kościelnym* ks. Jana Siedleckiego³, zgrupowanych na s. 209–215 i opatrzonych numerami 193–199; są to tytuły: 1) *Boże, Ojczy wszechmogący*, 2) *Ciebie wzywamy*, 3) *Jeden w naturze*, 4) *Po całym świecie*, 5) *Światłości wieczna*, 6) *Trójca Bóg Ojciec*, 7) *Trójcy Najświętszej*.

Książd Karyłowski – zgodnie z tytułem swego wstępu – omawia dzieje hymnów kościelnych i ich przekładów. Dowiadujemy się tu o hymnografach: św. Efreemie Syryjczyku, św. Ambroży, Wenancjuszu Fortunacie, Grzegorz Wielkim, św. Bedzie Czcigodnym (*Beda Venerabilis*), biskupie Moguncji Rabanie Maurze, któremu potomni przydali przydomek *Praeceptor Germaniae* ‘Nauczyciel Niemiec’ i który napisał *Veni Creator Spiritus*, św. Bernardzie z Clairvaux i innych. Dowiadujemy się także, że dawniej zamiennie używano pojęć „hymn”, „pieśń” (liturgiczna), „sekwencja”. Po przestudiowaniu hymnów i po wykonaniu ekscerptów dla osób Boskich i NMPanny dochodzę do przekonania, że tylko teolog poeta mógł oddać artyzm i głębię prawd objawionych, ukazanych w tych hymnach, poza tym, znając wiele ich na pamięć w wersji łacińskiej, przedkładał oryginał języka aniołów nad polskie tłumaczenie, zresztą czytając czy odmawiając hymny w polskim przekładzie, odtwarzam sobie w pamięci ich pierwotny kształt łaciński.

Dlaczego publikować te określenia, epitety, nazwy Trójcy Przenajświętszej, Boga Ojca, Syna Bożego, Ducha świętego i Bogarodzicy? Motywów można podać wiele. Najpierw dla dokumentacji pobożności Europejczyków; hymny bowiem wyszły spod pióra autorów różnych narodowości, autorstwo ich jest znane, wzmiankuje o tym Stanisław Windakiewicz i sam ks. Karyłowski, wielu tytułom poświęciła osobne artykuły hasłowe *Encyklopedia katolicka*. Tych informacji nie przekazuję, jak też nie przywołuję artykułów ks. Karyłowskiego i innych autorów poświęconych poszczególnym hymnom. Dalej opracowanie to podsunąć może uświęcone tradycją kościelną określenia Osób Boskich, samej Trójcy Świętej i NMPanny. Nie bez znaczenia jest także filologiczna dokumentacja tych określeń jako tekstów literackich. Pomocne te określenia mogą być dla kaznodziejów i autorów prac o Trójcy Najśw., poszczególnych Osób Boskich i NMPannie. Służyć też będą w dokumentacji tytułów, którymi pobożność chrześcijańska obdarzyła wymienione osoby najświętsze. Na przykład: zwiedzamy podczas konferencji naukowej w lipcu 2012 roku katedrę łomżyńską i stajemy przed ołtarzem z figurą Matki Boskiej Pięknej Miłości. Pyta jedna z uczestniczek, skąd taki tytuł. Przewodnik i uczestnicy wzrusza-

³ Ks. J. Siedlecki, *Śpiewnik kościelny*, wyd. 39, Kraków 1987.

ją ramionami na znak niewiedzy. Po przestudiowaniu hymnu „Te gestientem gaudiis” TK 2000, str. 5, w. 3 i komentarza ze str. 314, poz. II 64 dowiedziałem się, że to właśnie z tego hymnu, ułożonego w XVII wieku przez dominikanina Eustachego Sirena. Epitety hymniczne odbijają się często echem w poezji czy szerzej w literaturze, jak choćby w inwokacji Mickiewiczowskiej do *Pana Tadeusza*: „Panno święta...”. Są inspiracją dla wielu pisarzy, zwłaszcza poetów, jak choćby dla kaszubskiego poety Jana Trepczyka, który do NMPanny zwraca się substancywizowanym imiesłowem, tj. imiesłowem, który przeszedł do roli rzeczownika – *Ukòrunowónô* ‘Ukoronowana’, w wierszu-pieśni *Sjónowskò nasza Matinkò* (‘Nasza Sianowska Mateńko’, do Matki Boskiej Królowej Kaszub południowych we wsi Sianowo pod Kartuzami, por. prototyp hymniczny *Niepokalana* o Matce Bożej czy *Ukrzyżowany* o Synu Bożym).

A oto już i zapowiedziane epitety trynitarne, jedne trwałe, inne okazjonalne, w *Hymnach* podawane często ze względów prozodycznych w szyku przestawnym, tu podawane często w szyku ogólnie w polszczyźnie przyjętym, bo w języku polskim nie ma ścisłych reguł co do szyku wyrazów, istnieje w tym zakresie dość duża swoboda. Hasła ujęte w cudzysłów w tej postaci występują w analizowanych tekstach. Zgodnie ze współczesną ortografią zaimki odnoszące się do Trójcy Przenajświętszej typu *Ona* i formy z odmiany *Jej* itd., *Twoja/Twa*, *Twej* itd. piszę dużą literą, choć w źródle jest litera mała. Nie zmieniam archaicznych końcówek *-em*, *-emi*, gdy gwarantują one rym. Nie przeprowadzam także analizy językowej hymnów, bo to przecież język przekładu, nie oryginalna łacina. Rezygnuję również z analizy literackiej, chodzi mi tylko zawartość ideową, filologiczną hymnów kościelnych. Zauważyć się daje, że – gdy o frekwencję epitetów chodzi – przymiotniki *blóga* i *przebląga* plasują się tu na pewno na pierwszym miejscu. Każdy hymn kończy się dłuższą doksologią na cześć Trójcy Świętej, są one stylizowane według pewnych schematów, podają je alfabetycznie; w pieśniach o Trójcy Świętej często to miano pojawia się *expressis verbis* z przydawkami *Święta*, *Najświętsza*, *blóga* przed *Trójca*, a więc w prepozycji, bądź po *Trójca*, czyli w postpozycji. Niekiedy – żeby nie rozrywać myśli o trzech Osobach – zamieszczam słowa uwielbienia po sobie dla Ojca, Syna i Ducha Świętego, choć osoby Trójcy Świętej określane są synonimicznie, np. *Syn*, *Chrystus*, zwłaszcza trzecia Osoba: *Duch blógi*, *Dawca pociech*, *Duch pociech* i podobnie.

Blóga Trójca: Pienie chwały wiekuiste *blógiej Trójcy* niechaj brzmi; równy z *Ojcem Tobie*, *Chryste*, równy z *Duchem* pokłon Ci: Imię jedno i troiste niech świat cały kornie czci „Pange lingua gloriosi” na niedzielę Trójcy Świętej TK 64, str. 6, w. 2. Toż w str. 6, w. 1–6 w hymnie „Lustra sex qui iam peregit” na niedzielę Męki; Tobie społem, *Trójco blóga*, hołd nieść będziem nieprzerwanie [...] jedynego w *Trójcy Boga* z ludem Polski, mocni w wierze czcząc

przymierze „Dum tuos coelum recolit” na uroczystość MB Królowej Polski TK 155, str. 5, w. 1, 5–7; *Tobie* społem *Trójco błoga* [...] jedyne w *Trójcy* Boga z ludem Polski, mocni w wierze, czcząc przymierze „Te Redemptorem Dominique nostri” na uroczystość MB Królowej Polski TK 157, str. 5, w. 1, 5–7; Niech *Ojcu* z *Synem* cześć będzie i *Dawcy pociech*, świat cały niech *świętej Trójcy* śle wszędzie dziś i na wieki – pieśń chwały „Regis superni nuntia” na święto św. Teresy z Avili TK 203, str. 4, w. 1–4.

Bóg Ojciec, Syn i Duch Święty: Niech *Bogu Ojcu* brzmi chwała wraz z *Synem*, który wstał z grobu, i *Dawcę pociech* cześć stała niech sławi, *Ducha* Ich obu! „Gratuletur Ecclesia” na święto św. Floriana TK 159, str. 7, w. 1–4; toż na s. 160, str. 4, w. 1–4; Niech to dłoń Twa, *Chryste*, zdziała z *Ojcem*, z *Duchem*, panowanie, moc, cześć wasza, hołd i chwała niech na wieki nie ustanie „En ut superba crimum” na święto Najśw. Serca Jezusa; Cześć bądź *Ojcu* z *Synem* społem, bądź *Duchowi* pokłon chwały, niech na wieki z kornym czołem moc ich – wszechświat wielbi cały „Auctor beate saeculi” na święto Najśw. Serca Jezusa TK 111, str. 6, 1–4; Bądź *Bogu Ojcu* niezgasłej dań chwały, niech *Tobie* chwała będzie nieskończona, wieczysty *Synu*, niech Ciebie świat cały, *Najświętszy Duchu*, wielbi z głębi łona; niech kornym hołdem serc zawsze i wszędzie *przebłoga Trójca* wysławianą będzie! „Miris modis repente liber, ferrea” na święto św. Piotra w okowach TK 179, str. 2, w. 1–6, obchodzonego dawniej 2 sierpnia i zwanego przez lud Piotrem Palikopą, od częstych pożarów *kopek* zboża lub siana, spowodowanych piorunami; Niech *Tobie, Jezu*, cześć będzie, co z czystej rodzisz się Panny, i *Ojcu* z *Duchem* niech wszędzie brzmi chwały hymn nieustanny TK 123, str. 5, w. 1–4. Toż na s. 132 w hymnie „Te dicimus praeconio” na święto Objawienia NMPanny w Lourdes TK 132, w. 1–4; toż ib. TK 133, str. 6; toż „Coelestis aulae nuntius” na święto MB Różańcowej TK 197, str. 6, w. 1–4; toż „In Monte Olivis consito” TK 198, str. 6; toż „Iam morte, Victor, obruta” na święto MB Różańcowej TK 199, str. 6, w. 1–4; toż na s. 200 w „Te gestientem gaudiis” na święto MB Różańcowej TK 200, str. 6, w. 1–4; Niech *Bogu Ojcu* cześć będzie wraz z *Synem*, niech na cały świat *Duchowi pociech* brzmi wszędzie „Maria castis osculis” na święto św. Marii Magdaleny TK 175, str. 2, w. 1–3; toż w „Aeterne rerum Conditor” TK 247, str. 9, w. 1–4; toż na s. 257, str. 9, w. 1–3 w hymnie „Splendor paternae gloriae”; Niech *Tobie, Jezu*, cześć będzie, coś za nas mąk zniósł nawały, wraz z *Ojcem*, z *Duchem*, niech wszędzie hołd sławy śle wam świat cały! „Summae Deus clementiae” na święto MB Bolesnej TK 183, str. 4, w. 1–4; Niech *Ojcu* z *Synem* cześć będzie i z *Duchem* „Christe, sanctorum decus angelorum” na święto św. Michała Archaniola TK 190, str. 5, w. 1–2; Hołd *Ojcu* nieśmy w ofierze, niech odkupiony przez *Syna*, namaszczon *Duchem* lud strzeże „Placare, Christe, servulis” na święto św. Gabriela Archaniola TK 193, str. 5, w. 1–3; Niech dobroć

Boga to sprawi łaskawa, *Rodzica z Synem* i z pełnią *Ich* chwały, *Najświętszym Duchem* „Nocte surgentes vigilemus omnes” TK 245, str. 3, w. 1; Bądź pokłon *Ojcu*, Władcy wszechstworzenia, niech *Syna* chwałą ludy całej ziemi i Boży płomień, zgodne wznosząc pienia, głosami wielbią wdzięcznymi „Regali solio fortis Iberiae” na święto św. Hermenegilda TK 146, str. 4, w. 1–4; toż w „Nullis Te Genitor blanditiis trahit” na święto św. Hermenegilda TK 147, str. 4, w. 1–4; *Bogu Ojcu* chwała, hołd niech *Chrystus* bierze, cześć *Duchowi* trwała: trzem – w jednakiej mierze „Ave, maris stella” TK 219, str. 7, w. 1–4; Bądź *Bogu Ojcu* dań pełnej chwały wraz z *Synem*, który wstał z grobu cienia, i *Dawcy pociech* niech wszechświat cały śle w hołdzie wiecznych uwielbień pienia TK 82; „Veni Creator Spiritus” na Zielone Świątki TK 82, str. 7, w. 1–4; Niech *Bogu Ojcu* chwała brzmi wraz z *Synem*, który z grobu wstał, i *Dawcy pociech* w jednej czci hołd wiekuistych płynie chwał! „Veni Crerator Spiritus” TK 84, str. 7, w. 1–4; Niech *Bogu Ojcu* cześć wraz z *Synem*, niech na świat cały *Duchowi pociech* brzmi wszędzie po wszystkie wieki – pieśń chwały „Summae Arens clementiae” na niedzielę Trójcy Przenajśw. TK 91, str. 4, w. 1–4; Niech *Bogu Ojcu* cześć będzie wraz z *Synem*, niech na świat cały *Duchowi pociech* brzmi wszędzie ib. str. 3, w. 1–3;

Bóg-Rodzic: Niech modły spełni te *Trójca* łaskawa: *Bóg-Rodzic* z *Synem* oraz pełnym chwały *Njaświętszym Duchem* „Te splendor et virtus Patris” na święto św. Michała Archanioła TK 191, str. 6, w. 1–3. Por. *Rodzic*.

Bóg w Trójcy: Częste święty znosząc rany, ostrym hakiem poszarpany, słowy: „*W Trójcy* chwałę *Boga*” Akwilina przemógł wroga „Saepe martyr verberatus” na święto św. Floriana TK 160, str. 1, w. 3.

Jeden i troisty Bóg: Niech niebian rzesza *Cię* wielbi bez plamy, o, społem *jeden* i *troisty Boże*, z posepnych mroków win wiedz nas, błagamy, w promienne zorze „O nimis felix, meritique celsi” na uroczystość św. Jana Chrzciciela TK 169, str. 5, w. 1–4.

Jedyny w Trójcy: Do Ciebie, w *Trójcy jedyny*, wołamy „Sacris sollemnis iuncta sunt gaudia” na Boże Ciało TK 96, str. 7, w. 1; Bądź sława Tobie i hołd nieskończony, *jedyny w Trójcy*, co dzierżąc tron z chwałą, wiernego sługę w blask stroisz korony przez wieczność całą „Iste, quem laeti colimus fideles” na uroczystość św. Józefa, oblubieńca NMP TK 144, str. 5, w. 1; *Jedyny w Trójcy*, co palmą bogacisz męczeńskie rzesze TK 130, str. 7, w. 2; „Martinae celebri laudite nomini” na święto św. Marty; toż s. 131, str. 4, w. 2.

Który [Wodzu dusz] dzierzysz berło chwały z *Ojcem* swym i z *Duchem* wraz „Ira iusta Conditoris” na święto Krwi Jezusa Chrystusa TK 107, str. 6, w. 5–6.

Ojciec, Syn, Duch Święty: Bądź *Ojcu* z *Synem* hołd i uwielbienie i Ciebie kornie niech wielbi świat cały, przebłogi *Duchu*, święte obu tchnienie! „Domare cordis impetu Elisabeth” na święto św. Elżbiety TK 172, str. 4, w. 1–4; Bądź

Ojcu z Synem pokłon w każdej porze i Tobie niechaj wieczystej pieśń chwały, *współistny Duchu*, jeden z nimi *Boże świat niesie cały!* „Ad tuas aras, Ioachim, propinquat” na święto św. Joachima TK 178, str. 6, w. 1–4; Bądź *Bogu Ojcu* hołd chwały z jedynym *Synem*, niech *Ducha*, co w mocy dzierży świat cały, świat cały wielbi i słucha! „Rex magne, Rex altissime” na święto Podziękowania za zwycięstwo pod Chocimiem 1621 TK 202, str. 5, w. 1–4; O, spraw to, *Ojczy łaskawy*, i w mocy równy *Mu Chryste*, wraz z *Duchem pociech*, co sławy odbiera hołdy wieczyste „Nunc, Sancte, nobis Spiritus” TK 250, str. 3, w. 1–3; Moc, triumf, pienie, cześć trwała niech *Ojcu z Synem* wraz będzie, *Duchowi pociech* niech chwała po wszystkie wieki brzmi wszędzie! „Salutis aeternae dator” na uroczystość Wszystkich Świętych TK 210, str. 6, w. 1–4; Niech *Ojcu z Synem* bezmierna brzmi chwała i Tobie wieczna bądź cześć, *Duchu Święty* „Opes decusque regium reliqueras” na święto św. Elżbiety TK 173, str. 3, w. 3; Niech *Bogu Ojcu* cześć będzie wraz z *Synem*, niech na świat cały *Duchowi pociech* brzmi wszędzie dziś i na wieki pieśń chwały „Maria castis osculis” na święto św. Marii Magdaleny TK 175, str. 2, w. 1–4; Niech *Bogu Ojcu* wraz z *Synem*, niech na świat cały *Duchowi pociech* brzmi wszędzie po wszystkie wieki – pieśń chwały „Placare Christe, servulis” na uroczystość Wszystkich Świętych TK 209, str. 7, w. 1–4; Osłoń nas, *Ojczy*, swą mocą przed wrogiem; tych, których *Syna* krwią w łaskę bogacisz i tchnieniem *Ducha* orzeźwiasz przebłogiem, do górnych nieba przyjm zacisz „Festivis resonent compita vocibus” na święto Najśw. Krwi Jezusa Chrystusa TK 104, str. 7, w. 1–4; Bądź *Ojcu z Synem* pokłon w każdej porze i Tobie niechaj wieczystej pieśń chwały *współistny Duchu*, jeden z nimi *Boże*, świat głosi cały! „Omnis exportem maculae Mariam” na święto Objawienia NMPanny w Lourdes TK 135, str. 7, w. 1–3; Bądź chwała *Ojcu*, niech *Syna* wraz z *Duchem* wielbią narody, niech Wenancjusza przyczyna na szczęście wiecie nas gody „Martyr Dei Venantius” TK 163, str. 5, w. 1–4; toż „Athleta Christi nobilis” na św. Wenancjusza TK 164, str. 5 oraz „Dum nocte pulsa, lucifer” TK 165, str. 5, również hymn o św. Wenancjuszu; Pieśń *Tobie, Jezu*, ślem chwały, co berło dzierzysz wszechświata, niech z *Ojcem* i *Duchem* świat cały po wszystkie sławi Cię lata „Vexilla Christus inclyta” na uroczystość Chrystusa Króla Wszechświata TK 118, str. 7, w. 1–4; toż „Te saeculorum, principem” na uroczystość Króla Wszechświata TK 120, str. 8, w. 1–4; Osłoń nas, *Ojczy*, swą mocą przed wrogiem i tych, których *Syna* krwią w łaskę bogacisz i tchnieniem *Ducha* orzeźwiasz przebłogim „Festivis resonent compita vocibus” na święto Najśw. Krwi Jezusa Chrystusa TK 105, str. 7, w. 1–3.

Przebłoga Trójca: *Przebłogiej Trójcy* bądź sława, moc, dzięki, wiecznej pieśń chwały: w triumfu dzień Stanisława niech kraj nasz cieszy się cały „Gau-de Mater, Polonia” na święto św. Stanisława TK 162, str. 11, w. 1; Bądź *Bogu Ojcu* niezgasłej dań chwały, niech *Tobie* chwała będzie nieskończona, wie-

czysty *Synu*, niech Ciebie świat cały, *Najświętszy Duchu*, wielbi z głębi łona; niech kornym hołdem serc zawsze i wszędzie *przebłoga Trójca* wystawiana będzie! „*Miris modis repente liber, ferrea*” na święto św. Piotra w okowach TK 179, str. 2, w. 1–6, obchodzonego dawniej 2 sierpnia i zwanego przez lud Piotrem Palikopą; *Ty*, płosząc duszy mrok szary, dniu wieczny, *Trójco przebłoga*, wlej w serce nasz *Swe żary* „*Iam sol recedit igneus*” TK 273, str. 1, w. 1; W dniu, w którym *Trójca przebłoga* świat stwarza, swojej tron chwały „*Primo die, quo Trinitas*” TK 243, str. 1, w. 1.

Rodzie: *Rodzicowi* bijmy czołem, zrodzonemu hymn niech brzmi, w pieśniu wdzięcznym i wesoleń moc Im, hołd po wszystkie dni: Pochodzący z obu społeczeństw w równej niechaj będzie czci! „*Pange lingua gloriosi*” TK 94, str. 6, w. 1, 25 na Boże Ciało TK 94, str. 6, w. 4; toż *Tantum ergo Sacramentum* TK 95, str. 2, w. 1–2. Por. *Bóg-Rodzie*.

Święta Trójca: Bądź *Świętej Trójcy* wieczysty hołd chwały, cześć, moc, triumfu szczęśne nieśmy pienia Tej, co w jedność swą owładła cały po wszystkie wieki bezmiar wszechstworzenia „*Decora lux aeternitatis, auream*” na uroczystość św. Piotra i Pawła TK 170, str. 4, w. 1–4; toż na s. 171, str. 3 „*Beate pastor Petre, clemens accipe*” na uroczystość św. Piotra i Pawła.

Troisty w osobach, Boże: Łaskawie z niebios wyżyny władający w świata przestworze, w istocie wiecznej jedyny, *troisty w osobach, Boże* „*Summae parens clementiae*” na niedzielę Trójcy Przenajśw. TK 91, str. 1, w. 1, 4.

Trójca: Krzep, *Trójco*, rzeszę sierocą, by mogła *rajski dyjadem* za twoją zdobyć pomocą. Przesławnych ojców mknąć śladem! „*Matris sub almae numine*” na święto Siedmiu Fundatorów Zakonu Serwitów TK 139, str. 6, w. 2; Niech Tobie kornych hołd pieni, o *Trójco*, niesie świat cały „*Gentis Polonae gloria*” na święto św. Jana Kantego TK 205, str. 6, w. 2; Jednego w *Trójcy* niech godnie uwielbia pieśnią świat cały „*Summi Parentis unice*” na święto św. Marii Magdaleny TK 176, str. 5, w. 1; „*W Trójcy chwałę Boga*” Akwilina przemógł wroga „*Saepe martyr verberatus*” na św. Florianą TK 160, str. 1, w. 3; Niech [...] świat, *Trójco*, sławi Cię cały „*O sol salutis intimis*” na Wielki Post TK 60, str. 5, w. 2; W gwiazd srebrnych diadem, spraw, *Boże*, w *Trójcy jedyny*, niech wielkich przodków swych śladem jak dawnie, zacne mkną syny „*Lux o decora patriae*” na święto św. Cyryla i Metodego TK 142, str. 7, w. 1–4; Krzep, *Trójco*, rzeszę sierocą „*Matris sub almae numine*” na święto Siedmiu Fundatorów zakonu Serwitów TK 139, str. 6, w. 1; Bądź chwała *Trójcy*, co blask, ku swej sławie, wieczysty, w nieba prowadzi wrota. Niech dla Twych zasług i nam da łaskawie szczęście żywota „*Coelitum Ioseph, decus atque nostrae*” na uroczystość św. Józefa Oblubieńca NMP TK 143, str. 5, w. 1–4; Pieśń Tobie, Jezu ślem chwały, co berło dzierzysz wszechświata, niech z *Ojcem*, z *Duchem* świat cały po wszystkie sławi Cię lata! „*Aeterna imago Altissimi*”

na uroczystość Chrystusa Króla Wszechświata TK 116, str. 7, w. 1–4; Niech *Trójcę* wszechświat wielbi nieustannie; my nieśmy modły, by nieba nam dały z podobną mocą przy niezłomnej Pannie trwać wśród przeciwieństw nawaly „Iam toto subitus vesper eat polo” na święto MB Bolesnej TK 189, str. 6, w. 1–4; Niech Ojcu z Synem cześć będzie i Dawcy pociech, świat cały niech błogiej *Trójcy* śle wszędzie dziś i na wieki – pieśń chwały „Regis superni nuntia” na święto św. Teresy z Avili TK 203, str. 4, w. 1–4; O, w *Trójcy* osób jedyny, dzierzący w mocy świat, Boże, słysz, prosim „Tu Trinitatis unitas” TK 268, str. 1, w. 2.

Trójca Łaskawa: O, spraw to, *Trójca łaskawa* „Audi benigne conditor” na Wielki Post TK 57, str. 5, w. 1; toż w „Ex more docti mystico” TK 59, str. 8, w. 1; Niech modły spełni te *Trójca łaskawa* „Te splendor et virtus Patris” na święto św. Michała, archanioła TK 191, str. 6, w. 1; toż s. 192, str. 4, w. 1 w hymnie „Christe, sanctorum decus angelorum” na święto św. Gabriela, archanioła; toż na s. 194, str. 4, w. 1 w tymże hymnie na święto św. Rafała, archanioła.

Trójca Najświętsza: *Najświętsza Trójco*, proszącym zmaż winy; daj przez Józefa w niebiańskie wnijść włości i zawsze Tobie wśród rajskiej krainy pieśń wdzięczną śpiewać miłości „Te Ioseph celebrent agmina coelitem” na uroczystość św. Józefa, oblubieńca NMP TK 145, str. 5, w. 3; Cześć głośmy *Trójcy Najświętszej* wytrwale, co niestrudzonej Swej płaszczem opieki potrójny żywioł osłania „Custodes hominum psallimus angelos” na święto św. Aniołów Stróżów TK 195, str. 4, w. 1.

Trójca osób: O, w *Trójcy osób* – jedyny, dzierzący w mocy świat, Boże „Tu Trinitatis unitas” na niedzielę *Trójcy Przenajsw.* TK 92, str. 1, w. 1.

Ty: Już gaśnie słońca pożoga: Ty, płosząc duszy mrok szary, dniu wieczny, *Trójco* przebłoga, wlej w serce nasze Swe żary „Iam sol recedit igneus” TK 273, str. 1, w. 2; Słysz, chwały pienie ślem rano, wieczorna sławi pieśń *Ciebie*. Spraw, niechaj będzie nam dano wśród świętych Cię w niebie „Iam sol recedit igneus” TK 273, str. 2, w. 2, 4.

Wieczysty Stwórca wszechrzeczy, Chrystus, Duch (Święty): Wieczysty Stwórcu *wszechrzeczy*, współwieczny Dawco łask, *Chryste*, i *Duchu* – ród *Wam* człowieczy śle chwały hołdy wieczyste „Coelestis Agni nuptias” na święto św. Julianny TK 166, str. 5, w. 1–4.

W pieśniach

Błogosławiona Trójca: Ciebie wzywamy, Ciebie błagamy, o *błogosławiona Trójco!* Ratuj stworzenie, daj opatrzenie, o *błogosławiona Trójco!* „Ciebie

wzywamy” s. 211, str. 1, powtórzone dwukrotnie jeszcze w 4 strofach (użyte razem 10 razy).

Bóg Ojciec, Syn Boży, Duch Święty: Niech *Bogu Ojcu* chwała brzmi i w równej niechaj będzie czci *Syn Boży z Duchem Świętym* wraz i teraz, i po wieczny czas „Światłości wieczna” s. 214, str. 3.

Jeden w naturze, w Osobach troisty: *Jeden w naturze, w Osobach troisty: Ojciec i Synu, z Duchem* wiekuisty, we *trzech Osobach* niepodzielony, bądź pochwalony! „Jeden w naturze” s. 212, str. 1.

Ojciec, Syn, Duch: Sobie równego, *Ojciec, Syna* rodzisz, *Duchu*, społecznie od Obu pochodzisz, a my w Twojej łasce niech się odrodzimy „Jeden w naturze” s. 212, str. 4; Pokaż ojcowską, *Ojciec*, łaskę Swoją; *Synu*, w Krwi Twojej oczyść duszę moją; przyjdź, *Duchu Święty*, pociesz nas w potrzebie proszących Ciebie „Jeden w naturze” s. 212, str. 3; *Ojciec* nas stworzył, zbawił *Syn*, a *Duch* umacnia w wierze „Trójcy Najświętszej” s. 215, str. 2; Jeden w naturze, w Osobach troisty: *Ojciec i Synu, z Duchem* wiekuisty, we *trzech Osobach* niepodzielony, bądź pochwalony „Jeden w naturze” s. 212, str. 1.

Ona: Miłości hołd *Jej* [Trójcy Świętej] chcemy nieść i głosić słowa chwały „Trójcy Najświętszej” s. 215, str. 1.

Ta: Bądź Trójcy Świętej wieczysty hołd chwały, cześć, moc, triumfu szczęsne pienia *Tej*, co w jedności swej owłada cały przez wszystkie wieki – bezmiar wszechstworzenia „Beate Pastor, Petre, clemens accipe” na święto katedry św. Piotra TK 127, str. 1, w. 1–4.

Trójca: Bóg Ojciec, Bóg Syn, Bóg Duch Święty, w *Trójcy* Bóg jeden nigdy niepojęty, *Bóg Ojciec* przed wiek z Siebie *Syna* rodzi, *Bóg Duch* od *Ojca* i *Syna* pochodzi „Trójca Bóg Ojciec” s. 214–215.

Trójca Najświętsza: *Trójcy Najświętszej* naszą cześć śpiewajmy sercem całym „Trójcy Najświętszej” s. 215, str. 1.

Trójca Przenajświętsza: Do Ciebie, *Trójco Przenajświętsza*, wołam „Jeden w naturze” s. 212, str. 2.

Trójca Święta: Światłości wieczna, Boże nasz, co w *Trójcy Świętej*, życie masz. Twą miłość w serca nasze wlej, z dobroci niepojętej Szej „Światłości wieczna” s. 214, str. 1; Bądź *Trójcy Świętej* wieczysty hołd chwały, cześć, moc, triumfu szczęsne pienia *Tej*, co w jedności swej owłada cały przez wszystkie wieki – bezmiar wszechstworzenia „Beate Pastor, Petre, clemens accipe” na święto katedry św. Piotra TK 127, str. 1, w. 1–4; Światłości wieczna, Boże nasz, co w *Trójcy Świętej*, życie masz. Twą miłość w serca nasze wlej, z dobroci niepojętej Szej „Światłości wieczna” s. 214, str. 1; *Trójco święta*, Boże dobry, zmiłuj się nad nami „Boże Ojciec wszechmogący” s. 210.

Troisty w Osobach: Jeden w naturze, w *Osobach troisty*: Ojczy i Synu, z Duchem wiekuisty, we trzech Osobach nie podzielony, bądź pochwalony „Jeden w naturze” s. 212, str. 1.

Twa dobroć: Dla *Twój* (Trójco Św.) *dobroci* pobłogosław wszemu stworzeniu swemu „Jeden w naturze” s. 212, str. 2.

Twój: Wlej Ducha *Twego* w dom serca mego „Ciebie wzywamy” s. 211, str. 2; Szczęść zebranemu ludowi *Twemu* „Ciebie wzywamy” s. 211, str. 3; Opuść nam złości dla *Twój* miłości *ib.*, s. 211, str. 4; Dla *Twój* dobroci pobłogosław wszemu stworzeniu Swemu „Jeden w naturze” s. 212, str. 2; Pokaż ojcowską, Ojczy, łaskę Swoją; Synu, w Krwi *Twojej* oczyść duszę moją; przyjdź, Duchu Święty, pociesz nas w potrzebie proszących Ciebie „Jeden w naturze” s. 212, str. 3; Bądź dla nas grzesznych w łaskach *Twoich* hojny *ib.*, s. 212, str. 6; Przyjm duszę moją w łasce *Twojej*, Panie *ib.*, s. 212, str. 7; Boć nie tylko my *Twego* majestatu pojąć nie możemy „Po całym świecie” s. 213, str. 2; [...] my *Twoje* lepianki, o Panie *ib.*, s. 213, str. 4; Światłości wieczna, Boże nasz, co w Trójcy Świętej, życie masz. *Twoją* miłość w serca nasze wlej, z dobroci niepojętej Szej „Światłości wieczna” s. 214, str. 1.

Ty: Daj nam być w niebie, prosimy *Ciebie* „Ciebie wzywamy” s. 211, str. 5; Do *Ciebie*, Trójco Przenajświętsza, wołam, na pomoc swoją *Ciebie* kornie wzywam „Jeden w naturze” s. 212, str. 2; Pokaż ojcowską, Ojczy, łaskę Swoją; Synu, w Krwi *Twojej* oczyść duszę moją; przyjdź, Duchu Święty, pociesz nas w potrzebie proszących *Ciebie* „Jeden w naturze” s. 212, str. 3; *Tyś* w trzech Osobach złączon jet jednością Bóstwa jednego mocą i wiecznością „Jeden w naturze” s. 212, str. 5; [...] tym [trudno pojąć] *Ciebie*, niepojęty Panie „Po całym świecie” s. 213, str. 2; [...] upadamy przed *Twoim* majestatem, Wszechmogący Boże *ib.*, s. 213, str. 3; Poranną chwałą czcimy *Cię*, przed snem do *Ciebie* modlim się „Światości wieczna” s. 214, str. 2.

W Trójcy Jedyny: Niechże oglądam w *Trójcy Jedynego* Stwórcę swojego „Jeden w naturze” s. 212, str. 7; Po całym świecie niechaj chwała będzie w *Trójcy Jedynemu* we trzech Osobach Bogu naszemu: Ojcu i Synowi, Duchowi Świętemu „Po całym świecie” s. 213, str. 1.

Gdy o pieśni chodzi, to zauważyć można, że trójdzielną budowę ma pierwsza pieśń, zamieszczona w rozdziale „Pieśni do Trójcy Przenajświętszej” (s. 209–215), zatytułowana „Boże, Ojczy wszechmogący”, zawiera ona kolejno wezwania do Boga Ojca, Syna Bożego i Ducha Świętego, a na końcu prośbę-wezwanie do całej Trójcy Św.

Edward Breza

The Holy Trinity in *Hymny kościelne* and Church Songs

The author has been for a longer time making excerpts from church hymns used in Roman Catholic priests' prayers (breviaries) and liturgy, as well as in church songs. The excerpted material relates to (artistic) designations of Mother of God, Christ, Holy Ghost, and the Saints (cf. footnotes in the article). In this way, the article describes the names of persons in the Holy Trinity. The collection is of use as philological documentation, for historical research in European and Polish piety, and as help for preachers, religious instructors, and Christian literary authors.

KEYWORDS: hymn, song, hagianomy, religious language.

prof. dr hab. Edward Breza – emerytowany profesor zwyczajny Uniwersytetu Gdańskiego; zainteresowania badawcze: onomastyka, dialektologia, historia języka polskiego na Pomorzu, wpływ języka łacińskiego na język polski, dydaktyka gramatyki języka polskiego.